

Людмила ЮРСА,
 orcid.org/0000-0003-3944-375X

кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри українського прикладного мовознавства
 Львівського національного університету імені Івана Франка
 (Львів, Україна) Lnuzhdak@ukr.net

ЕКОЛІНГВІСТИЧНИЙ СТАН СУЧАСНОГО ФІРМОНІМІКОНУ ЛЬВОВА

Стаття присвячена дослідженню еколінгвістичного аспекту українського фірмонімікону сучасної доби. Визначено проблемні зони українського ономастикону посттоталітарної епохи, викликані впливом глобалізаційних процесів, екстра-та інтралінгвальних чинників, відхиленнями від норм чинного «Українського правопису» та законодавчої бази України.

У статті аналізуються наукові праці, присвячені проблемам еколінгвістики, а також розглядається український фірмонімікон як об'єкт вивчення еколінгвістики. Незважаючи на те, що перші власне еколінгвістичні праці з'являються лише в кінці ХХ ст., в українському мовознавстві окремі проблеми еколінгвістики вирішуються в лексикографічних працях середини ХІХ–початку ХХ ст. В умовах незалежної України вивчення еколінгвістичної проблематики допомагає не тільки повніше описати взаємодію мови або окремих його субсистем і середовища, але визначити зони з порушенням еколінгвальним балансом, що має важливе значення при виробленні національної мовної політики. В роботі охарактеризовані акти українського і міжнародного законодавства, покликані кодифікувати функціонування власних імен. Аналізується вплив глобалізації на еколінгвальний стан українського ономастикону сучасного періоду. Значну увагу приділено вивченню нормативності сучасного українського ономастикону. У різних субсистемах українського ономастикону сучасної епохи структура власних назв суперечить чинним нормам української літературної мови, що дає всі підстави кваліфікувати це явище проявом дисбалансу між мовою і середовищем, в якій вона функціонує.

У роботі визначені проблемні зони еколінгвального стану українських фірмонімів. Аналіз українського ономастикону посттоталітарної епохи з точки зору еколінгвістики показав, що його окремі субсистеми піддаються мовній ерозії, яку викликають не тільки наслідки бездержавного статусу української мови, а й новітні глобалізаційні впливи, непослідовність мовної політики, що провокує процеси, явно перехідні рамки мовних запозичень.

Надзвичайно високі темпи трансформаційних змін у сфері українського ономастикону посттоталітарної епохи актуалізували проблему екології власного імені, рішення якої вимагає не тільки подальший розвиток української пропріальної лексики як системи, а й української літературної мови в цілому.

У статті ми розглянули процеси становлення сучасної знімної лексики, зокрема фірмонімів, міста Львова. Провели аналіз еколінгвістичних праць, у яких розкрито питання становлення та розвитку культури слова посттоталітарної доби. Необхідно зауважити, що проблеми еколінгвістики досліджуються в українському мовознавстві не досить потужно. Одним із перших мовознавців, хто торкнувся проблеми екології слова на базі фірмонімів, став Олег Белей. Також ми згадали європейських дослідників, які одні із перших розкрили еколінгвістичні проблеми мовознавчих праць.

Еколінгвістика – наука, яка вивчає проблеми порушення норм у процесі становлення та використання слів.

На сучасному етапі становлення української онімної лексики простежується тенденція до порушення правописних, стилістичних, морфологічних та словотвірних норм. Необхідно дотримуватись норм під час утворення та використання нових онімів. Питання врегулювання нормативності вживання фірмонімів повинно бути не тільки на правописному рівні, але й на законодавчому. Вдала мовна політика приведе до чистоти вживання слова, а також дотримання мовного законодавства.

Ми проаналізували фірмоніми міста Львова, які функціонують на сучасному етапі. Необхідно зазначити, що простежується тенденція до порушення правописних норм на всіх рівнях. Зокрема, значний відсоток фірмонімів використовують неадаптовану до українськомовного середовища лексику. Інша група порушень спостерігається в застосуванні латиніки, або ж поєднання латиніки з кирилицею.

Український ономастикон сучасної доби є однією з основних ланок фундації мови, без якої вона не може існувати.

Культура слова – дзеркало не тільки естетики мови, але і країни в цілому. Забезпечення дотримання мовного законодавства унеможливить всілякі спекуляції щодо походження, статусу та самостійності мови.

Український фірмонімікон міста Львова – багатограний та різноманітний. У процесі дослідженнями ми помітили, що чимала кількість власних назв підприємств дублює інішомовні назви, які часто не адаптовані під український лексичний склад та мовні уподобання. Перенасичення інішомовних лексем може призвести до засмічення мови, а також втрати історичного колориту та традицій.

Украї негативною є тенденція до запровадження паралельного поєднання кирилиці та латиніки. Такий спосіб називання призводить до породження невігластва та порушення всіх норм.

Необхідно вкрай уважно ставитись до процесу формування нових назв чи їхнього запозичення з інших мов. Адже це формує мовний світогляд суспільства, а також його культуру та традиції. Процес формування та функціонування власних назв має врегульовуватися як на мовному, так і на законодавчому рівні. Дієва мовна політика повинна забезпечувати та врегульовувати всі розбіжності у процесі становлення будь-яких мовних одиниць.

Ключові слова: еколінгвістика, фірмонім, онімна лексика, ономастика, законодавство.

Lyudmyla YURSA,

orcid.org/0000-0003-3944-375X

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Applied Linguistics
of Lviv National University named after Ivan Franko

(Lviv, Ukraine) Lnuzhdak@ukr.net

ECOLINGUISTIC CONDITION OF LVIV MODERN FIRMONIMICON

In the article we have considered the processes of formation of modern anonymous lexicon, in particular the firm mute, the city of Lviv. They conducted analysis of ecolinguistic works, which revealed the issues of formation and development of post-totalitarian word culture. It should be noted that the problems of environmental linguistics are not sufficiently studied in Ukrainian linguistics. One of the first linguists who touched on the problem of ecology of the word based on firm mute, was Oleg Beley.

We also mentioned European researchers who were among the first to discover environmental issues in linguistic studies

Ecolinguistics is a science that studies the problems of breaking the rules in the process of formation and use of words. At the present stage of formation of Ukrainian onymic vocabulary there is a tendency to violation of spelling, stylistic, morphological and word-forming norms. You must follow the rules when creating and using new onyms.

The issue of regulating the use of firm names should be not only at the spelling level, but also at the legislative level. Good language policy will lead to a clean use of the word, as well as compliance with the language legislation.

In this work we studied the ecolinguistic problems of the Ukrainian onomastics. We highlighted a number of cultural and spelling problems and recommended solutions. We analyzed approximately 20 thousand examples onomastics from the modern era. There are problem areas in Ukrainian onomastics well post-totalitarian era caused by the influence of globalization processes such as extra- and intralingual factors, preservation of Russian names, the deviations from the norms of the current "Ukrainian spelling" and legislation of Ukraine. Attached is a application serving post-totalitarian onyms of Ukraine containing ekolynhvystychny problems.

The dissertation is devoted to the study of the ecolinguistic aspect of the Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian era. The problem areas of the Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian era are determined, caused by the influence of globalization processes, extra- and intralingual factors, deviations from the norms of the current "Ukrainian spelling" and the legislative framework of Ukraine. The dissertation analyzes scientific works devoted to the problems of ecolinguistics, and also considers the Ukrainian onomasticon as an object of study of ecolinguistics. Despite the fact that the first actually ecolinguistic works appeared only at the end of the twentieth century, in Ukrainian linguistics some problems of ecolinguistics are solved in the lexicographic works of the middle of the XIX - early XX century. In the conditions of independent Ukraine, studying ecolinguistic problems helps not only to more fully describe the interaction of a language or its individual subsystems and environment, but also to identify areas with a disturbed ecolinguistic balance, which is important in developing a national language policy. The paper describes the acts of Ukrainian and international legislation designed to codify the functioning of proper names. The influence of globalization on the ecolingual state of the Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian period is analyzed. Considerable attention is paid to the study of the normativity of modern Ukrainian onomasticon. The work identifies the problem areas of the ecolingual state of Ukrainian ergonyms.

An analysis of the Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian era from the point of view of ecolinguistics showed that its individual subsystems – ergonyms – are subject to linguistic erosion, which is caused not only by the consequences of the stateless status of the Ukrainian language, but also by the latest globalization influences, inconsistency of language policy, as well as ideological and mass cultural expansion, provoking processes that clearly go beyond the framework of language borrowing.

The extremely high rates of transformational changes in the Ukrainian onomasticon of the post-totalitarian era have actualized the problem of the ecology of a name, the solution of which requires not only the further development of Ukrainian proprietary vocabulary as a system, but also the Ukrainian literary language as a whole.

We have analyzed the city's pyramids, which are functioning at the present stage. It should be noted that there is a tendency to spell violations at all levels. In particular, a significant percentage of firms use German language not adapted to the Ukrainian language environment. Another group of violations is observed in the use of Latin, or the combination of Latin and Cyrillic.

The modern-day Ukrainian onomasticon is one of the main links of the language foundation without which it cannot exist.

The culture of the word is a mirror not only of the aesthetics of the language, but of the country as a whole. Ensuring compliance with language laws will prevent any speculation as to the origin, status and independence of the language.

Key words: *ekolynhvystyka, onym, proper names, globalization, erhonym.*

Постановка проблеми. Сучасний стан українського ономастикону характеризується докорінними змінами, які зумовлені трансформацією суспільної свідомості мовців. Глибинний та системний характер видозмін суспільної свідомості безпосередньо позначається на темпах та масштабах трансформаційних змін в українському ономастиконі сучасної доби.

На нашу думку, важливе теоретичне та прикладне значення має еколінгвістичний аспект

дослідження українського ономастикону посттоталітарної доби. Саме еколінгвістичне вивчення пропріальної субсистеми української мови початку XXI ст. допоможе детально описати особливості взаємозв'язку трансформаційних процесів в онімній субсистемі української мови, а також виявить зміни в соціальному середовищі, а також, що дуже важливо, дасть можливість зробити оцінку онімійної лексики для пристосування її до новітнього соціального середовища.

На сьогодні відомі лише окремі дослідження мовознавців щодо окремих аспектів комплексної проблеми взаємодії мови та мовців. У європейському мовознавстві дослідження проблем еколінгвістики розпочалися в кінці 80х років ХХ ст. Такі праці пов'язані з іменами шведських, німецьких, чеських та польських учених – Е. Гаугена, І. Огнгайзера, П. Зіми, В. Любася та інших.

В українському мовознавстві проблеми еколінгвістики побіжно розглядалися в дослідженнях, присвячених культурі української мови.

Аналіз досліджень. У статті ми намагалися продовжити еколінгвістичні студії О. Сербенської, Б. Ажнюка, О. Бондаря, О. Белея, які дали б змогу по-новому оцінити взаємодію літературного стандарту української мови і способів вираження соціальних особливостей онімної лексики української мови, а також способів представлення в лексичному складі української мови численних іншомовних запозичень, використання яких відчутно поживається за роки незалежності України. Проведене дослідження дозволить краще зрозуміти структуру сучасного фірмонімікону міста Львова, а також окреслить причини, які сприяють його еволюції.

Першим в українському мовознавстві на дотримання норм української мови, відповідно до чинного правопису, в українській ергонімії пострадянської доби звернув увагу О. Белей у монографії «Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття». Автор справедливо зауважує, що «<...>у сфері сучасної української ергонімії, яка практично ніким як слід ще не збиралася й не досліджувалася, панує правописний хаос. Правописна нормалізація та підвищення культури української фірмонімії ускладнюється й через об'єктивні фактори: упродовж останнього десятиліття відбулося раптове, стихійне «нановтворення» українського фірмонімікону. Тому фірмоніми масово творяться з частими порушеннями норм «Українського правопису» (Белей, 1999).

Понад десять років, які минули від часу появи на світ монографії О. Белея, ситуація з дослідженням сучасної української ергонімії змінилася на краще. З'явилися монографії таких дослідників, як: С. Шестакової, Н. Кутузи, М. Цілиної, Н. Лесовець, що дозволяє говорити про виконання бодай підготовчого етапу нормалізації сучасного українського ергонімікону.

За словами Н. Лесовець, актуальним сьогодні залишається питання мовного врегулювання найменувань міських ергооб'єктів, дотримання орфографічних та лексичних норм у процесі назвотворення (Лесовець, 2007).

Мета статті – розглянути специфіку взаємодії українського фірмонімікону та середовище, в якому він функціонує в пострадянський період.

Виклад основного матеріалу. У дослідженні ми здійснили аналіз фірмонімікону міста Львова сучасної доби.

Найвищий відсоток помилкових орфограм сучасних онімів міста Львова, зокрема фірмонімів, зумовлений ігноруванням правил передачі засобами української мови чужомовних як апліативних, так і онімних лексем, які послужили джерельною базою при творенні власних назв об'єднань людей.

Високою є питома вага ненормативних варіантів сучасних українських ергонімів, зумовлених ігноруванням визначального принципу українського правопису – використання української абетки на основі кириличного письма.

Дуже часто при передачі на письмі сучасних українських ергонімів сучасної доби одночасно використовуються засоби кириличного та латинського алфавітів: *Aroma kava* (заклад харчування), *CarpeDiem* – лінгвістичний Центр (організація), *D'elite School* – мовна школа (організація), *EverBest* школа інтенсивного вивчення англійської мови (організація), *Le Сильно* (магазин), *Ludmila* тканини (магазин), *Reikartz Дворжец* – Львів (готель), *Sim'я apple* (магазин), *БатаReйка* (магазин), *ГалантеReйка* (магазин), *Kanitan* (заклад харчування), *Котельня Руїн Bar* (заклад харчування), *На мангал Kebab House* (заклад харчування), ТЗОВ «Компанія PRANA» (підприємство), ТЗОВ «Компанія ВЕЕМ-Металавтопром» (підприємство), ТМ «Leopolis» (підприємство), ТМ «Piccolo'L» (підприємство), ТОВ «Igrotesco» (підприємство), ТОВ «West Компані Україна», «ТМ West Company Ukraine» (підприємство), «Трава lounge bar» (заклад харчування) «Ціпа Craft Pub» (заклад харчування), «ЦісаR» (магазин).

Н. Лесовець указує на помилки у вживанні великої літери при передачі на письмі сучасних українських ергонімів, зокрема, дослідниця зазначає, що: «Так, згідно з правилами орфографії, усередині складного за будовою слова не вживається велика літера. Однак у практиці сучасного творення ергонімів зафіксовано: ЛФ КБ «Приват-Банк», ЛФ КБ «БрокбізнесБанк», ВАТ «Центро-Куз» та інші. (Лесовець, 2007: 11).

Ми цілком погоджуємося з думкою О. Белея, що з публікацією словника-довідника «Велика чи мала літера?» В. Жайворонка чимало складних питань щодо вживання великої літери в орфограмах українських ергонімів було знято, однак «Український правопис» і надалі залишає

чинними окремі ідеологічно вмотивовані орфограми власних назв найвищих органів державної влади України, зокрема *Кабінет Міністрів України* (замість *Кабінет міністрів України*), *Конституційний Суд України* (замість *Конституційний суд України*), *Верховна Рада України* (замість *Верховна рада України*, порівняйте ще *Центральна рада України*). В оновленій редакції «Українського правопису» такі «винятки» варто, на нашу думку, усунути.

Помилкове написання через дефіс є причиною появи ненормативних варіантів українських ергонімів міста Львова сучасної доби. Найчастіше всупереч правилам українського правопису з дефісом записують ергоніми-композиції, першим компонентом яких виступають частини *агро-*, *авто-*, *євро-*, *інтер-*, *спец-* тощо. Наприклад: ДП «*ФАКРО-Львів*» (підприємство), «*Концерн-Електрон*» (підприємство), *Івіта-сервіс* (ремонт), *Ілія-Фарм* (аптека), Корпорація «*Енергоресурс-інвест*» (підприємство), *Маркет-універсал* (аптека), *Мобілюкс* (магазин), *Мрія-банк* (банк), *МТ-банк* (банк), «*Концерн-Електрон*» (підприємство), *Орто-Крок* (підприємство), *Правекс-банк* (банк), *Рестор-сервіс* (ремонт), *Соломія-сервіс* (аптека), «*Сферос-Електрон*» (підприємство), ВАТ «*Автотрейд*» (Львів).

В окремих випадках, як стверджує Н. Лесовець, причиною помилкових написань українських ергонімів з дефісом може бути прагнення власників підприємств за допомогою ігнорування правописних норм віддиференціювати новостворене підприємство «Інтерпласт» від існуючого «Інтерпласт» (Лесовець, 2007: 12).

Зрозуміло, що нехтування нормами правопису не може бути диференційною ознакою в сучасній українській ергонімії.

Ще одним грубим порушенням лексичних норм української мови можна розглядати численні випадки утворення сучасних українських ергонімів на базі чужомовної, неадаптованої лексики. Наприклад: *Адамас* (магазин), *Алегро* (заклад харчування), «*Аніла*» (аптека), «*Анкер*» (ремонт), «*Антрекот*» (заклад харчування), «*Аралія*» (аптека), «*Аякси*» (заклад харчування), «*Бель Він*» (магазин), *Віола* (аптека), *Вітафол* (аптека), «*Геден Ріхтер*» (аптека), «*Гей-Фарм*» (аптека), «*Гомеовіта*» (аптека), «*Дентос*» (аптека), «*Доната*» (аптека), ДП «*ХРТ Принт*» (підприємство), ДП «*АКВАДІОН*», ТЗОВ «*АКВА-ЛЕО*» (підприємство), ДП «*Інфортест*» (підприємство), «*Жорж*» (готель).

Творення таких ненормативних фірмонімів часто зводиться до транслітерації чужомовних

лексем, причому не враховується ні фонетична, ні морфологічна, ні лексична специфіка української мови.

Некваліфіковані спроби залучити до джерельної бази неадаптовану чужомовну лексику породжують появу цілих варіантних рядів не нормативних ергонімів.

Грубим порушеннями норм української літературної мови є також використання латинської графіки, наприклад: «*Actionbike*» (магазин), «*Ajour*» (магазин), «*Amsterdam*» (заклад харчування), «*Be more*» (салон краси), «*Bookling*» (магазин), «*Brocard*» (магазин), «*Cantona*» (заклад харчування), «*Chipo*» (заправка), «*Cropp town*» (магазин), «*Crystal*» (магазин), «*D.S.*» (аптека), «*Delicata*» (заклад харчування), «*Dianora*» (магазин), «*Emma Pizza*» (заклад харчування), «*Etno*» (магазин), «*Eva*» (магазин), «*Faberlic*» (магазин), «*Garage 04*» (заклад харчування), «*Grand hotel*» (готель), «*Grill Pub*» (заклад харчування), «*Happy Home*» (магазин), «*Helicon*» (готель), «*ІКЕА*» (магазин), «*Inshoes*» (магазин), «*Jam café*» (заклад харчування), «*Jeisoni*» (магазин), «*Kazzka*» (заклад харчування), «*Leonardo*» (заклад харчування), «*Lsenkler nail studio*» (салон краси), «*Lviv croissants*» (заклад харчування), «*Mama Mia*» (магазин), «*Metro*» (магазин), «*Miss princess*» (салон краси), «*Monaco*» (магазин), «*Mr. Ted's coffee*» (магазин), «*New York Street pizza*» (заклад харчування), «*Nextbike*» (магазин), «*Octopus*» (магазин), «*OLKO*» (магазин), «*Optic Land*» (магазин), «*Pandora*» (магазин), «*PapaJerry*» (заклад харчування), «*Pink*» (магазин), «*Red black white*» (магазин), «*Respect Shop Lviv*» (магазин), «*Roshen*» (магазин), «*Sano*» (магазин), «*Seven*» (заклад харчування), «*Smaki-maki*» (заклад харчування), «*Sowa*» (заклад харчування), «*Sport life*» (спорт-комплекс), «*Terranova*» (магазин), «*Tisto*» (заклад харчування), «*Vapiano*» (заклад харчування), «*Veliki.ua*» (магазин), «*White Angel*» (магазин).

Як бачимо, глибинні трансформаційні процеси, які відбуваються в субсистемі української фірмонімії міста Львова сучасної доби, стали причиною появи численних ненормативних варіантів власних назв об'єднань людей. Найпоширенішими порушеннями норм української літературної мови є хибна адаптація чужомовних лексем, використання латинської графіки, помилкове вживання великої літери тощо.

Висновки. Традиційна недостатня увага до онімії мови з боку мовознавців сприяла поширенню хибної думки щодо особливого статусу пропріальної лексики. Серед значної частини носіїв мови утвердилося неправомірне

переконання, що норми української мови не поширюються на власні назви або ж їх номінація не є такою однозначною. Результатом таких припущень стала наявність значного відсотка онімів, який не відповідає нормам української літературної мови. Порушення норм української літературної мови в сучасному ономастиконі, зокрема в фірмоніміконі міста Львова, трапляється на всіх рівнях української мови – фонологічному, мор-

фологічному, словотвірному, лексичному, а також при писемному їх відтворенню.

Комплексний підхід до вивчення еколінгвістичного аспекту взаємодії мови та мовців у сучасному суспільстві, у порівнянні з подібними українськими та зарубіжними дослідженнями, забезпечить глибше зрозуміти особливості трансформаційних процесів, які відбуваються у сфері української онімної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белей О. Сучасна українська ергонімія: власні назви підприємств Закарпаття. Ужгород, 1999. 111 с.
2. Лесовець Н. Ергонімія міста Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Луганськ, 2007. – 18 с.

REFERENCES

1. Belei, O. (1999). Suchasna ukrainska erghonimia: vlasni nazvy pidpryyemstv Zakarpattia [*Modern Ukrainian Ergonomics: Own Names of Transcarpathian Enterprises*]. Uzhghorod [in Ukrainian].
2. Liesovec, N. (2007). Erhonimia m. Lughanska: strukturno-semantychnyi i socialno-funkcionalnyi aspekty [Ergonomics of Lugansk: structural-semantic and socio-functional aspects]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].